

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT KISEBBSÉGKUTATÓ INTÉZET

1014 Budapest, Országház u. 30.

Tel.: 224-6700/472, fax: 224-6793

E-mail: titkarsag@mtaki.hu; honlap: www.mtaki.hu

I. A kutatóhely fő feladatai 2012-ben

Az intézet 2011-2015 közötti periódusra szóló, középtávú fejlesztési tervnek megfelelően 2012-ben is folytatódott a magyarországi cigányság társadalmi integrációjának tényezőit vizsgáló kutatás. Sikeresen lezárult az EU FP7-es keretprogramja által támogatott kutatás, amely nemzetközi összehasonlításban vizsgálta az elemzésbe bevont országokban az eltérő identitáskonstrukciókat. Szakmai zárókonferenciákkal zárult két, a Magyarországra irányuló migrációt és a migránsok integrációját vizsgáló kutatás, amelyek mellett sikeres pályázat tette lehetővé egy újabb kutatás megindítását, a magyarországi migrációs helyzetképnek nemzetközi indikátorok segítségével történő vizsgálatát. A judaisztikai kutatócsoport „Magyarországi zsidó temetők és héber nyelvű felirati anyaguk” című projektje keretében az év során elkészült a harmadik kötet is. Ebben az évben jelent meg ugyancsak „A zsidók története Magyarországon” című kétkötetes monográfia. A külföldi magyar közösségek történetével foglalkozó kutatások közül több is foglalkozott a magyar kormányzatok, illetve kormányzati szervek stratégiáival, s a kisebbségek önszerveződésének és oktatási kérdéseivel. Ezeknek a projekteknek a befejezése a következő években várható. Az intézet megújult honlapja keretében megkezdődött az egyes migrációs és kisebbségi jogi kutatások terén összeállított adatbázisok széles körű megjelenítése.

II. A 2012-ben elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a. Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

Roma tárgyú kutatási eredmények

Etnopolitikai mobilizáció és roma pártok Magyarországon és Kelet-Közép-Európában című, a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával 2012-2015 között zajló összehasonlító kutatás célja, hogy az etnikai törésvonal rendkívüli csekély politikai szerepe ellenére feldolgozza a roma pártok jellemzőit és szerepét Magyarországon és a környező országokban a rendszerváltástól napjainkig. Az év folyamán megkezdődött a nemzetközi és hazai szakirodalom, a hazai döntően roma pártokra vonatkozó források feltárása, valamint az országgyűlési, önkormányzati és EP választási szerepléseik feldolgozása.

Iskolai eredményesség, pedagógiai hozzáadott-érték a roma tanulói arány függvényében. A kutatás az év folyamán a pedagógiai hozzáadott érték mértékének megállapításával arra kereste a választ, hogy noha a magyarországi, magasabb roma aránnyal rendelkező iskolák átlagos teljesítménye elmarad az országos szinttől, a hozzáadott érték tekintetében vajon ezek az iskolák – önmagukhoz, a tanulói összetételhez képest – hogyan teljesítenek.

A magyarországi cigányság integrációjának kérdései című kutatás keretében 10 településre vonatkozó előtanulmány készült, egy összefoglaló elemzés, valamint a terepmunka kérdéskatalógusa került kidolgozásra.

A kisebbségek jogi, politikai helyzetére vonatkozó kutatási eredmények

A *Kisebbségi pártok közpolitikai szerepe Kelet- és Közép-Európában* című, 2010-2012 közötti, egy-egy bulgáriai, romániai, szlovákiai és szerbiai pártot vizsgáló OTKA-kutatást az év őszén intézeti zárókonferencia zárt le. A kutatás kitért az etnikai és etnoregionális pártok szerepvállalására az európai intézményekben, különösen az Európai Parlamentben. Az eredmények segítenek megérteni a kisebbségi pártok működését, politikai mozgásterét a környező országokban, és más európai kisebbségi vagy etnoregionális pártok tapasztalatai alapján a magyar kisebbségi pártok lehetőségeit az európai intézményi szintéren. Az etnikai pártok tipizálása és elméleti hátterének felvázolása mellett az összegző tanulmánykötet számára elkészültek az esettanulmányok.

A *Közép-európai kisebbségek jogi helyzetének összehasonlító vizsgálata* című összehasonlító kutatás célja a folyamatos és hiánypótló dokumentáláson túl olyan közös szempontrendszer, meghatározott kisebbségi jogi indikátorok előállítására, amelyek rendszeres elemzések formájában tudja kiértékelni Magyarországnak és a szomszédos országoknak a területükön élő kisebbségek helyzetét érintő jogalkotó tevékenységét. A magyarországi és a (cseh)szlovákiai nemzetiségek 1945-2012 közötti jogi helyzetére vonatkozó folyamatos adatgyűjtésen és elemzésen túl, elkészült az 1945-2012 közötti Ausztria szövetségi és tartományi szintű, az 1990-1991 utáni Horvátország és Szlovénia, valamint a 2008 utáni Ukrajna kisebbségi joganyagának összegyűjtése, amelyek internetes megjelenítése az intézeti adatbázisok között kapott helyet.

A *többszintű kormányzás elmélete és a kisebbségi önkormányzatiság gyakorlata Közép- és Kelet-Európában* című, 2009-2012 közötti kutatás záróévében a nyelvi jogok és a többnyelvűség kérdéseire az Európai Unióban, valamint az európai integráció és az etnikai alapú önkormányzatiság kapcsolatára összpontosított. A tagjelölt államok esetében a bővítési politika, az EU támogatási politikája közvetlen hatást gyakorol a regionalizmus fejlődésére. Koszovó, Macedónia és Szerbia példája mutatja, hogy ezekben az országokban az etnikai, nemzeti kisebbségek autonómiájának kérdése szorosan összekapcsolódik a regionalizmus problémájával, a területi igazgatás reformjával. Ebben a folyamatban az EU politikái nem külső normarendszerként, vagy „kényszerként” jelennek meg, hanem sokkal inkább a belső politikai, alkotmányjogi folyamatokat erősítik meg.

A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekre, illetve migránsokra vonatkozó kutatási eredmények

A *magyarországi nemzeti kisebbségek 20. századi történetének forrásfeltárása*. A projekt célja, hogy az 1920-1989 közötti időszakra fókuszálva a releváns primer és szekunder forrásokat összegyűjtse, ami később megteremti a korszak(ok) tudományos feldolgozásának intézetben belül alapját. A tárgyévben a Magyar Országos Levéltárban őrzött, a magyarországi németek két világháború közötti történetével kapcsolatban keletkezett dokumentumoknak, a Miniszterelnökség 1945–1953. évi nemzetiségi vonatkozású iratanyagának, valamint a Pest Megyei Levéltár német vonatkozású iratainak feltárása zajlott.

„die helfte hier und die helfte zu hause” A magyarországi németek története 1944-1950. A 2012-2015 között zajló kutatás célja a Magyarországot érintő második világháború utáni migrációs folyamatok (országban belüli telepítések, németek kitelepítése, szlovák-magyar lakosságcsere, bukovinai székelyek „hazahozatala”, a szomszédos országokból érkező magyar menekültek elhelyezése) és ezek körülményeinek, politikai, gazdasági, társadalmi összefüggéseinek feltárása. 2012-ben zajlott a kutatás módszertanának kidolgozása, és elkezdődött a forrásfeltárás a Magyar Országos Levéltár releváns fondjaiban.

Immigrant Citizen Survey. A brüsszeli King Baudouin Alapítvány által vezetett, 2011-2012 között folyó nemzetközi kutatás célja az volt, hogy képet adjon az Európai Unió tagállamaiban alkalmazott integrációs szakpolitikák hatásáról a bevándorló egyének és közösségek életére. Reprezentatív mintán végzett kérdőíves adatfelvétel keretében arra kereste a választ, hogy miként észlelik a bevándorlók az egyes jogszabályok, szakpolitikai intézkedések, intézményi működési mechanizmusok hatását, milyen objektív változásokat tapasztalhatók ezen hatásoknak köszönhetően, illetve, hogy milyen az egyes intézkedések szubjektív megítélése. A kutatásban részt vevő hét tagállamban összesen 7200 bevándorlóval készült kérdőív. Magyarországon 1200 kérdőív felvételére került sor Budapesten, amelyek eredményei szakmai zárókonferencián kerültek bemutatásra.

A ***Migráns szervezetek Magyarországon*** című, 2011-2012 között zajló, az Európai Integrációs Alap és a BM által támogatott kutatás célja a Magyarországon élő harmadik országbeli állampolgárok által alapított és működtetett társadalmi szervezetek számának, földrajzi elhelyezkedésének, kapcsolatrendszerének, és tevékenységi struktúrájának megismerése volt. A kutatás eredményeként pontosabb képet adott e szervezetek társadalmi beilleszkedésben játszott szerepéről, valamint azokról a problémákról és lehetőségekről, amelyek befolyásolásával a szakpolitika a jelenleginél hatékonyabban tudja bevonni és ösztönözni ezeket a szervezeteket. A kérdőíves és interjú adatfelvétel során 150 működő migráns szervezet lett beazonosítva, a szervezetek feléül készült kérdőíves adatfelvétel – ezek eredményeit szakmai konferencia vitatta meg.

A ***Magyarországi helyzetkép az integrációs indikátorok tükrében*** című, az Európai Integrációs Alap támogatásával zajló, 2012-2013 közötti kutatás arra vállalkozik, hogy a 2010-ben, az EU tagállamok integrációért felelős minisztereinek zaragozai konferenciáján elfogadott indikátorok mentén elemezze az elmúlt években végzett kutatások adatait, és egységes szempontrendszer és módszertan alapján nyújtson átfogó képet a harmadik országbeli bevándorlók magyarországi integrációjáról. A kutatás célja, hogy a magyar integrációs szakpolitika megalapozásához és fejlesztéséhez szolgáltatson adatokat az eddigi kutatási eredmények feldolgozásán keresztül alkalmazott integrációs indikátorok segítségével. A kutatás során készül összesen 13 elemző tanulmány 2013-ban, tanulmánykötetben lát majd napvilágot.

A Pest megyei németek kitelepítése és annak előzményei. A 2012-ben lezárult projekt utolsó évében feltárásra kerültek a Pest Megyei Levéltárban, az esztergomi Prímási Levéltárban, a Székesfehérvári Püspöki Levéltárban és a Váci Püspöki Levéltárban őrzött, a téma szempontjából meghatározó jelentőségű források.

A kisebbségi magyar közösségekre vonatkozó kutatási eredmények

A vajdasági magyarság történeti kronológiái és dokumentumai 1945-1990. A kutatás keretében 2012-ben az 1955-1964 közötti időszakra vonatkozó historiográfiai anyag, a sajtódokumentumok, illetve a magyar külügyminisztérium belgrádi nagykövetségének dokumentumai kerültek feltárásra és feldolgozásra. Ebben az évben kiadásra került az 1955-1959 közötti időszakra vonatkozó kronológia kötet.

Kárpátalja magyarság történeti kronológiája és dokumentumai, 1944-1991. A kutatás Kárpátalja szovjet időszakbeli kronológiájának és dokumentumainak összeállítására koncentrál. Középpontban a magyarságtörténet áll, köztörténeti keretben elhelyezve. A szakirodalom, a korabeli sajtó, és mindenekelőtt a levéltári források vizsgálata lehetővé teszi a

téma újraértelmezését, eddigi szűk keresztmetszetének kibővítését, az alapvetően önreflexiókra építő magyar szakirodalom átértelmezését. 2012-ben az 1945 utáni bő évtizedre vonatkozó könyvészet feldolgozása és a Magyar Nemzeti Levéltárban őrzött a Moszkvai Magyar Nagykövetség iratanyagának feldolgozása zajlott.

A magyar kisebbségpolitika „ismeretlen” eminenciásai (Politikusportrék: Pataky Tibor, Vozáry Aladár, Hokky Károly) című projekt a magyar történelem és ezen belül a kisebbségtörténet olyan személyiségeinek életművét dolgozza fel, akik az adott időszakban jelentős szereplői és befolyásoló tényezői is voltak a közéletnek. Ketten közülük a kárpátaljai politikai életben játszottak meghatározó szerepet, egyikük pedig, aki szintén kárpátaljai származású volt, a magyarországi kisebbségpolitika alakításában központi szerepet játszó intézmény egyszemélyi vezetője volt több mint két évtizeden keresztül. 2012-ben az Evangélikus Országos Levéltárban található anyagok összegyűjtése történt meg.

Ukrajna politikatörténete. Ukrajna Magyarország és az Európai Unió legnagyobb szomszédja, története több szálon kapcsolódik Magyarországhoz. Kisebbségtörténeti szempontból sem mellőzhető el annak a történeti-politikai keretnek az alapos vizsgálata, amelyben a kisebbségi kérdés megnyilvánul. A témával való foglalkozás alapvetően az aktuális történésekhez, illetve a témával kapcsolatos felkérésekhez igazodik, szakértői szerepet jelent.

A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája. A kutatás a romániai magyarság két világháború közötti történetének súlyponti kérdéseit vizsgálja. Egyfelől a magyar kisebbségi közösség történeti kihívásokkal kapcsolatos útkereséseit, másfelől a magyar kormányzatok támogatáspolitikáját kutatja, magyarországi és romániai levéltári és sajtóforrásokra támaszkodva. Ezen belül kiemelten koncentrálna a magyar elit generációs csoportjai integrációs viszonyrendszerére. A projekt keretében a tárgyévben elkészült és megvédésre került az *Otthon és haza. Tanulmányok a romániai magyar kisebbség történetéről* című (PhD) disszertáció. Az ebből készült monográfia megjelenése 2013 tavaszára várható.

A kisebbségek régi és új szerveződései című kutatás alapkérdése, hogy a kisebbségi elitek mit gondolnak saját társadalmukról, hogyan konstruálják meg azt, kit, miért, és hogyan képviselnek? A magyar kisebbségi közösségek párhuzamos nemzetépítések közé szorultak, elitjeik folyamatos legitimációs deficittel küzdve saját párhuzamos társadalomépítésben gondolkodtak a két világháború között is, a második világháború, illetve 1989 után is. A kutatás az intézményesülés kulturális kódjait és a társadalomtörténeti összefüggéseit vizsgálja. A projekt részeként a tárgyévben majdnem teljesen elkészült egy záró tanulmánykötet kéziratja. Az interneten is hozzáférhetővé tett „*Digitális szövegtár az erdélyi magyar humán és társadalomtudományi kutatások történeti tanulmányozásához*” című alportál tételeinek száma a tárgyévben 200-ra bővült.

A Romániai etnikai kisebbségek idősoros, demográfiai elemzése 1977–2002 című, 2009-2012 közötti kutatás a romániai nemzeti kisebbségek összehasonlító, demográfiai leírására tett kísérletet. Egységes szempontok, a hivatalos statisztikai adatok és a népszámlálások mintái alapján a legnagyobb kisebbségek (magyar, roma, német), sőt a magyar-roma kötődésűek főbb gazdasági, társadalmi szocio-demográfiai tulajdonságait vizsgálta. Az utolsó évében született elemzésében a háztartások felszereltségi mutatói alapján létrehozott modernizációs indexeket vizsgálta az egyes kisebbségeken belül.

Az *Iskolaválasztás a Kárpát-medencében* című kutatás célja a határon túli magyar gyerekek/szülők iskolaválasztási stratégiáinak, illetve annak vizsgálata, hogy a csökkenő gyereklétszámmal párhuzamosan milyen más tényezők befolyásolják a magyar nyelvű oktatás kiterjedtségét helyi szinteken, négy kiválasztott határon túli magyar régió nyolc helyszínén.

A *Kárpát-medencei magyar szórványoktatás* című, a BGA Zrt. támogatásával zajló kutatás igyekezett képet adni a Kárpát-medencei szórvány oktatás hatékonyságának néhány lokális vonatkozásáról. A kutatás két szakaszban valósult meg: első szakaszban helyszíni kvalitatív interjúk készültek (Moldvában, Kárpátalján, Szerémségben), második szakaszban pedig az oktatás hatékonyságát, a pedagógiai hozzáadott értéket (két régióban: Moldvában és Kárpátalján) standardizált módon tesztek és kérdőíves adatfelvétel segítségével elemezte.

A *Doktorandusz életpálya-követés* című kutatás a Kárpát-medencei doktoranduszok életpályáját, mobilitási stratégiáit vizsgálja. A négy nagyobb határon túli magyar régióra kiterjedő kutatás kérdőíves módszerrel valósul meg, illetve Kárpátalján mintegy félszáz életútinterjú is készült, amelynek feldolgozása külön kötetben fog megjelenni.

A *romániai magyarság két világháború közötti kronológiája és dokumentumai*. A kutatás keretében elkészült Bernády György marosvásárhelyi levéltárban található hagyatékának teljes fotóanyaga és a részletes tartalmi mutatója. Emellett a Magyar Országos Levéltár anyagaiból a K 437, K 26 és K 28 (Miniszterelnökség), valamint a K 63, K 64 (Külügyminisztérium) romániai anyagai tematikus iratkataszterének elkészítése is zajlott 2012-ben.

A *határon túli német kisebbségek helye a magyar kormányzatok és a magyar kisebbségek politikai törekvéseiben (1920-1944)*. A Bolyai Kutatási Ösztöndíj által támogatott projekt keretében folytatódott a tárgyévben a Magyar Országos Levéltárban és az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárában őrzött releváns források feltárása. Emellett elkészült egy későbbi nagymonográfia vázának tekinthető, kismonográfia méretű kézirat is.

Az *etnikai és politikai heterogenitás a két világháború közötti Csehszlovákiában* című, 2012-2013 között zajló kutatás célja a hazai és kelet-szlovákiai, a téma szempontjából fontos levéltári anyagok feltárása és feldolgozása. A tárgyévben a Kassa Állami Levéltárban található Rendőrigazgatósági fond, a Kassa Megyei fond és az Egyesület Magyar Párt fondja, az Eperjesi Állami Levéltárban egy ezekhez hasonló jellegű iratgyűjtemény, az Eperjesi Rendőri Kommisszáriátus fondja került feltárássra. Az anyagokból elsősorban a magyar, zsidó és német pártokra, szervezetekre, illetve tevékenységükre vonatkozó dokumentumok kerültek összegyűjtésre, melyek segítségével a csehszlovák állam kisebbségpolitikájának eddig alig ismert aspektusaira is fény derült.

A *Kelet-Szlovákia regionális fejlődési útja 1867-1945*. A kutatás a kelet-szlovák régió újkori fejlődéstörténetének, elsősorban társadalomtörténeti szempontból való vizsgálata és az erre vonatkozó, eddig feltáratlan szlovák és magyar nyelvű források feltérképezésére koncentrált. A kutatás célja a kisebbségi önszerveződés és a regionális politika, valamint a kisebbségi elit identitásfejlődésének feltárása.

Az európai, nemzeti és lokális identitásokra vonatkozó kutatási eredmények
IME. Identities and Modernities in Europe: European and National Identity Construction Programmes and Politics, Culture, History and Religion című, 2009-2012 közötti FP7-es kutatás kilenc országban kutatja az európai identitások sokszínűségét. A projekt záró

szakaszában az országok közötti összehasonlító elemzés mellett arról készültek tanulmányok, hogy miként jelenik meg az Európai Unió és a modernitás koncepciója a hétköznapi aktorok – szülők, tanárok, diákok – diskurzusában olyankor, amikor oktatási kérdések merülnek fel; az állami, a civil társadalmi szereplők és magánszemélyek diskurzusának összehasonlítása.

Az *Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben* című, 2009-2012 közötti OTKA-kutatás záróévében a munka a kiválasztott négy település egyházi és világi ünnepeivel, emlékezetkultúrájával, a nyitrai pasztorációs konfliktussal, a képviselőházi és helyhatósági választásokkal és a kisebbségi magyar pártok megosztottságával foglalkozott. A kutatás eredményei szakmai zárókonferencián kerültek bemutatásra, illetve megkezdődött a készülő tanulmánykötet szerkesztése is.

A ***Nacionalizmus, szélsőjobboldali politika és interetnikus konfliktusok*** című kutatás a „Változó nemzeti diskurzusok” című már lezárt OTKA kutatási program folytatásának tekinthető, amely részben a kutatási eredmények publikálását készítette elő, részben pedig újabb területekre, a szélsőjobboldali politika, a cigányellenesség, illetve a mindennapi nacionalizmus összefüggéseire terjesztette ki a vizsgálatot.

A ***Jugoszláviai svábok Magyarországon 1944-1950*** című projekt egyik törekvése a második világháború végén Bácskából Magyarországra menekülő németekkel szemben alkalmazott magyar állami politika feltárása, másrészt pedig két menekült német nő naplójának elemzése révén az egyéni sorsok közönség elé tárásával a nagypolitika hétköznapiakra gyakorolt hatásának bemutatása. 2012-ben az anyaggyűjtés folytatódott az egyes magyarországi megyei és szerbiai levéltárakban, másrészt megtörtént a naplók magyar nyelvű átiratainak visszaellenőrzése.

A ***Magyarországi kisebbségi elitek vizsgálata*** című kutatás a már lezárt „Elit és innováció. A magyarországi és határon túli elitcsoportok innovációs kapacitása és értékteremtő képessége Európai Unió környezetben” című, a Politikatudományi Intézettel közös kutatás magyarországi adatsorainak további kiértékelését foglalja magában. Az év során a hazai kisebbségi elitek médiafogyasztási szokásai, pártszimpátiái, politikai önbesorolásai, a Magyarországhoz, illetőleg az Európai Unióhoz való viszonyuk, az életszínvonallal kapcsolatos állásfoglalásaik, valamint neves politikai, gazdasági, kulturális szereplők megnevezése voltak a kutatás középpontjában.

Judaisztikai tárgyú kutatási eredmények

Héber kódex-töredékek magyarországi közgyűjteményekben. Az OTKA által támogatott 2010-2013 közötti projekt célja, hogy feltárja és dokumentálja a középkori héber kézirat-töredékeket, s ezzel hozzájáruljon a magyarországi zsidóság középkori kultúrájának, művelődésének szélesebb körű megismertetéséhez. A tárgyévben a kutatás az eredeti ütemezésnek megfelelően haladt, s elkezdődött a projekt honlapjának felállítása is, amelyre felkerül a kutatás teljes dokumentációja magyar és angol nyelven.

A Magyarországi zsidó temetők és héber nyelvű felirati anyaguk. A kutatás tárgya a héber felirati anyagot tartalmazó temetők felirati anyagának közzététele és elemzése. A módszertani mintaként is szolgáló három tervezett kötetből a váci 2011-ben, a lovasberényi 2012-ben jelent meg, a tárgyévben pedig a pilisvörösvári temetőt feldolgozó terepmunka zajlott. A Csörsz utcai orthodox temető 2012-ben is zajló feldolgozása túlmutat az eddigi, szorosan vett temető-feldolgozásokon, mivel a temető anyagából elindulva a budapesti orthodox zsidóság 1880 és a 1920-as évek közti történetét, társadalomtörténetét is fel fogja tární.

Elcsatolt területek zsidó közösségei. Egy nagyobb projekt első szakaszaként néhány jól körülhatárolható forrástípus feltárása és elemzése történt meg két történelmi régió vonatkozásában (Kárpátalja és Felvidék), hangsúlyosan – de nem kizárólagosan – a két világháború közötti és a második világháború alatti időszakra koncentrálva. A kutatás kulcskérdései: a hatalomváltásokra adott reakciók, az önszerveződés formái, az elitstratégiák, a népi /nyelvi/ nemzeti identitások, a közösségek belső rétegzettség, a generációs csoportok és irányzatok szerinti különbségek.

A jiddis kultúra története Magyarországon. A kutatási projekt célja, hogy feltárja a jiddis nyelv mindennapos használatának jellegét a történelmi Magyarország területén, mindenekelőtt művelődéstörténelmi és történelmi szociolingvisztikai szempontból. 2012-ben összeállt a magyarországi héber betűs nyomtatás előtti időkből származó magyar jiddis források annotált bibliográfiája.

Kárpátaljai és erdélyi jiddis sajtó és irodalom. A projekt célja a kárpátaljai, erdélyi, máramarosszigeti jiddis sajtó és irodalom kutatása és kritikai elemzése. A tárgyévben a máramarosszigeti és szatmári jiddis sajtó és szépirodalom feldolgozása zajlott, s megkezdődött a kutatás tárgyával kapcsolatos bibliográfia összeállítása is.

b. Tudomány és társadalom

Az intézet számára stratégiai kérdésnek számít, hogy a kutatók által felhalmozott és publikált ismeretek a társadalom érdeklődő része számára is elérhetővé váljanak. Ennek érdekében konferenciákat, kéziratvitákat és könyvbemutatókat szervezett, illetve az elektronikus média segítségével is igyekezett széles körben megismertetni a tárgyévben született kutatási eredményeit. Az intézet a Kutatóközpont részeként bekapcsolódott a Kutatók Éjszakájának országos rendezvénysorozatába, illetve a Magyar Tudomány Ünnepe keretében szervezett akadémiai rendezvényekbe is, a Kutatóközpont „Innováció és társadalmi hasznosság a társadalomtudományokban” című konferenciájába, valamint az ezzel párhuzamosan megrendezett kiállításba is.

Az év során szervezett fontosabb konferenciák:

2012. március 20. Budapest: „A romániai szórványkutatások legújabb eredményei” az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézetével közösen.

2012. május 23. Budapest: „Bevándorlók tapasztalatai az integrációról Budapesten és más európai nagyvárosokban” a Menedék Egyesülettel közösen.

2012. június 5. Budapest: „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)” a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével közösen.

2012. június 19. Budapest: „Migráns szervezetek Magyarországon” című konferencia.

2012. július 9-20. Budapest: „Polemos/Pulmos: Ways of Confrontation in Judaism, Paganism, and Christianity in Late Antiquity” című konferencia a CEU-val és az ELTE-vel közösen.

2012. október 14-16. Budapest: „Wissenschaft Between East and West: The Hungarian Connection in Modern Jewish Scholarship” című konferencia a CEU-val közösen.

2012. november 20. Budapest: „Innováció és társadalmi hasznosság a társadalomtudományokban” című konferencia a Magyar Tudomány Napja alkalmából az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont keretében, annak kutatóintézeteivel közösen.

2012. november 29-30. Budapest: „Etnikai pártok Kelet- és Nyugat-Európában - Ethnic parties in Eastern and Western Europe” a Nemzetpolitikai Kutatóintézettel közösen.

Az év során szervezett könyvbemutatók:

2012. április 19. Budapest: Az intézet öt új kötetének bemutatója a Közép-európai Kulturális Intézetben.

2012. június 8. Harta: „Németek, helyi társadalom és hatalom. Harta 1920-1989” című kötet, az Argumentum Kiadóval és a Hartai Német Kisebbségi Önkormányzattal közösen.

2012. október 17. Budapest: Az intézet négy új kötetének bemutatója a Közép-európai Kulturális Intézetben.

2012. november 23. Zenta: Az „Egyén és közösség” és a „Magyarok a Vajdaságban 1955-1959” című kötetek a Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel közösen.

Médiamegjelenés:

Az intézet munkatársai 2012-ben is éltek a média kínálta népszerűsítő lehetőségekkel. Mind a magyarországi, mind a külföldi kisebbségek múltbéli és jelenlegi helyzete, mind pedig a migráció jelenkori kérdésköre kapcsán adtak interjúkat televíziók, rádiók és napi, illetve hetilapok szerkesztőségeinek. Kiemelendő ezek közül az ukrajnai választásokkal kapcsolatos folyamatos médiajelenlét, amelyet az intézetben dolgozó szakértő munkatárs biztosított.

Az intézet 2012-ben megújult honlapja is folyamatosan tájékoztatta az érdeklődőket az intézet által rendezett eseményekről és a kisebbségkutatás tárgykörében várható aktuális rendezvényekről. A honlapra ráadásul felkerült a folyamatosan bővülő közép-európai kisebbségi jogi, illetve a magyarországi migráns szervezetek kereshető adatbázisa is.

Továbbképzés:

Tatán a Magyar Zoltán Népfőiskolai Társaság keretében az intézet egyik munkatársa „Magyarok kisebbségben a 20. században. Előadások a történelem, a művelődés és a politika tárgyköréből” címmel tudományos-népszerűsítő előadássorozatot szervezett, amely 2012 szeptembere és 2013 májusa között zajlik, amelybe több kutató is bekapcsolódott. 2012 szeptemberében is folytatódott az Országgyűlési Könyvtár szervezésében, a „Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése” című nemzetközi ösztöndíjprogram intézeti közreműködéssel. A CEU 2012. júliusi nyári iskolája keretében, a judaisztikai kutatócsoport szervezte meg a „Polemus/Pulmus: Ways of Confrontation in Judaism, Paganism and Christianity in Late Antiquity” című kéthetes angol nyelvű nemzetközi kurzust, amelyen 4 magyar és 20 külföldi doktorandusz és poszt-doktorandusz vett részt.

Egyéb tevékenységek:

2012. november 22-én 30, a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemről érkezett hallgató látogatott kísérő oktatóival együtt az intézetbe, és ismerkedett meg súlyponti kutatási témáinkkal. Az intézet munkatársai nagyszámú, részben tudományos ismeretterjesztő előadást tartottak Magyarországon, Nyugat-Európában, a szomszédos országokban, de Oroszországban is. Ezek az előadások nemcsak a szakmai közvéleményt vonzották, hanem az érdeklődő laikus közönséget is, és ennek révén az intézetben elért eredmények eljuthattak a témák iránt fogékony külföldi érdeklődők szélesebb rétegeihez is.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2012-ben

Az intézet az akadémiai intézetek közül elsősorban a Társadalomtudományi Kutatóközpont többi intézetével, a Politikatudományi, a Jogtudományi, és a Szociológiai Kutatóintézettel, a Bölcsészettudományi Kutatóközponton belül a Néprajzi, az Irodalomtudományi, és a Történettudományi, illetve a Csillagászati és Földtudományi Kutatóközpont Földrajztudományi Kutatóintézetével, valamint a Nyelvtudományi Kutatóintézettel folytat

közös kutatómunkát. A hazai egyetemi kutatóhelyek közül a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetével, az Andrassy Egyetemmel, illetve az ELTE Interkulturális Pedagógia és Pszichológia Tanszékével működött együtt.

2012-ben az intézet két munkatársa volt valamely doktori iskola törzstagja, továbbá két kutató oktatóként vett részt doktori iskolák munkájában. 9 munkatárs különböző egyetemeken 31 elméleti és 26 gyakorlati kurzust tartott, 20 MA hallgató diplomamunkáját segítette és 12 PhD hallgató disszertációjának készítését irányította.

Az év folyamán összesen 22 egyetemi hallgató töltötte a szakmai gyakorlatát az intézetben, túlnyomórészt a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karával és a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetével kötött megállapodások révén. A hallgatók döntően kisebbségtörténeti forrásfeltárásban működtek közre.

Az egyéb hazai műhelyek közül különböző projektek keretében együttműködés alakult ki a Külügyi Intézettel, a Közép-európai Kulturális Intézettel, a Nemzetpolitikai Kutatóintézettel, a Tom Lantos Intézettel, valamint a Terra Recognita Alapítvánnyal. Az intézet több tagja is részt vett az OTKA Szociológia-Demográfia zsűrijének munkálataiban.

A munkatársak több hazai és külföldi szakmai folyóirat – így a *Pro Minoritate*, a *Kisebbségkutatás*, a *Magyar Kisebbség*, a *Modern Magyarország*, az *Educatio*, a *Fórum Társadalomtudományi Szemle* – szerkesztőségének munkájában is részt vettek.

A folyó nemzetközi együttműködések sorában az oldenburgi Bundesinstitut für Kultur- und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa-val kialakított megállapodás egy-egy forrásgyűjtemény és monográfia kiadását célozza meg. A tübingeni Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde-val létrejött együttműködés pedig dokumentumkötet kiadását, közös pályázást és konferencia megrendezését irányozza elő. Folytatódott a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézettel való együttműködés is, amelynek keretében a vajdasági magyar közösség történetéhez kapcsolódó kutatás eredményei kerültek publikálásra. A 2012-ben lezárult Immigrant Citizens Survey című migrációs projekt keretében az alábbi intézményekkel alakult ki szorosabb együttműködés King Baudouin Foundation (Brüsszel), Migration Policy Group (Brüsszel), ISMU Foundation (Milánó). Az intézet egyik munkatársa továbbá részt vett Brüsszelben a European Research Center FP7-es szakértői munkálataiban.

A külföldi partnerek közül folyamatos az együttműködés az alábbi intézményekkel: a bécsi székhelyű Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, a flensburgi European Centre for Minority Issues, a freiburgi Künzig Institut, a marburgi Herder Institut, a kolozsvári Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, a pozsonyi Etnicitás és Kultúra Kutatóközpont, a ljubljanaei Kisebbségkutató Intézet, a somorjai Fórum Kisebbségkutató Intézet. Az év folyamán négy romániai vendégkutató folytatott kutatásokat az intézetben a Domus Hungarica támogatásával.

IV. A 2012-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

Az intézetnek 2012-ben az előző évhez képest kevesebb pályázati forrást sikerült elnyernie. Az Európai Integrációs Alap támogatásával zajlik 2012 szeptembere és 2013 júniusa között a „Magyarországi helyzetkép az integrációs indikátorok tükrében” című kutatás. Az „Elcsatolt

területek zsidó közösségei” című intézeti projektet a londoni székhelyű Rothschild Foundation finanszírozza 2012 szeptembere és 2013 decembere között.

Az intézet a tárgyévben két OTKA pályázatot nyert el: az egyik kutatást finanszíroz, a másik pedig egy tanulmánykötet megjelentetését. Az NKA-tól 2012-ben elnyert publikációs pályázat az „Önazonosság és tagoltság. Elemzések a kulturális megosztottságról” című intézeti évkönyv megjelentetését teszi lehetővé.

Ezen kívül az intézet két kutatója is elnyerte a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj hároméves támogatását. Egy kutató pedig a MTA Ifjúsági Nemzetközi Konferencia pályázatán indult sikerrel.

V. A 2012-ben megjelent jelentősebb tudományos publikációk

1. Bárdi Nándor: Minority Policy Strategies of the Hungarians of Romania between the Two World Wars. In: Hunyadi Attila (szerk.): *State and Minority in Transylvania, 1918-1989: Studies on the History of the Hungarian Community*. New York: Columbia University Press, 2012. pp. 3-26.
2. Bárdi Nándor; Tóth Ágnes (szerk.): Egyén és közösség: Tanulmányok. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2012. 547 p.
3. Fedinec Csilla: Ukraine's Place in Europe and Two Decades of Hungarian-Ukrainian Relations. *FOREIGN POLICY REVIEW* 9: p. &. (2012)
4. Feischmidt Margit: Constraints and Accommodation. Economic and Symbolic strategies of Romani people living in Hungarian villages. In: Heller Mária, Kriza Borbála (szerk.): *Identities, Ideologies and Representations in Post-transition Hungary*. Budapest: ELTE - Eötvös Kiadó, 2012. pp. 259-290.
5. Komoróczy Géza: A zsidók története Magyarországon. Pozsony: Kalligram, 2012. 1230 p. (Hungarica Judaica; 26.) 1., A középkortól 1849-ig
6. Komoróczy Géza: A zsidók története Magyarországon. Pozsony: Kalligram, 2012. 1213 p. (Hungarica Judaica; 26.) 2., 1849-től a jelenkorig
7. Kormos Szilvia; Bányai Viktória (szerk.): A lovasberényi zsidó temető. Budapest: MTA TK Kisebbségkutató Intézet Judaisztikai Kutatócsoport, 2012. 304 p. (Hungarica Judaica; 29.)
8. Papp Z Attila: Ratio of Roma Students in Hungary and Some characteristics of Schools. In: Péntes János, Radics Zsolt (szerk.): *Roma Population on the Peripheries of the Visegrad Countries.: Spatial Trends and Social Challenges*. Debrecen: Didakt Kiadó, 2012. pp. 31-59. (ISBN:978-615-5212-07-9)
9. Tóth Ágnes: Rückkehr nach Ungarn 1946-1950: Erlebnisberichte ungarndeutscher Vertriebener. München: Oldenbourg Verlagsgruppe, 2012. 389 p. (Schriften des Bundesinstituts für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa; 43.)
10. Turán Tamás: Leopold Löw and the Study of Rabbinic Judaism - A Bicentennial Appraisal. *JEWISH STUDIES : FORUM OF THE WORLD UNION OF JEWISH STUDIES* 48: pp. 41-75. (2012)
11. Vékás János; Tóth Ágnes (szerk.): Magyarok a Vajdaságban 1955-1959: kronológia. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2012. 453 p.
12. Vizi Balázs: Minority Languages and Multilingualism in Europe and in the European Union. In: Marác László, Mireille Rosello (szerk.): *Multilingual Europe, Multilingual Europeans: concepts and consequences of European multilingualism*. Amsterdam; New York: Rodopi, 2012. pp. 135-157. (European Studies; 29.) (ISBN:978-90-420-3528-7)